

त्वं आढ्यो भूत्वा पिब्राह्मणत्वान्नराजा भवेः नापि दैवतं यदिकदाचिद्भवेत्तथापि न तुष्येरित्योज्यं परिच्छिद्यैव कामान्वै इति पाठे राजानैव भवेरिति शेषः ॥ २५ ॥ २६ ॥ अस्तीति शोकादिकं त्वय्येवास्ति अतः स्वगतेनैव हर्षेण शोकं मार्जयितुं शक्तस्य ते त्वयैवेयं परिदेवनेत्यर्थः ॥ २७ ॥ हर्षोद्धीपनप्रकारमाह परीति कामादीनां मूलं बुद्धीन्द्रियग्रामं शकुन्तानिव शरीरपञ्जरे परिच्छिद्य निरुध्य स्थितस्य भयं नास्तीत्युत्तरेण संबन्धः ॥ २८ ॥ अथाभावोपि किं द्वैतादर्शनाद्वा द्वैताभावाद्देव्याशंक्यतत्र द्वैताभावे हेतुं दृष्टान्तं मुखेनाह नेति यथा द्वितीयस्य शिरसस्तृतीयस्य पाणे वा स्वरूपेणाभावाज्जातुकदाचिच्छेदनं तज्जंडुः खं नास्ति तथा यद्वैतं कालत्रये पिनास्ति ततो भयमपि नास्तीत्यर्थः तथाच अतो न्यदार्तं नेह नानास्ति किंच न यन्मदन्यन्नास्तिकस्मानुविभेमीत्यादि द्वैताभावप्रतिपादिकाश्रुतिरबाधिता भवति दुःखप्रतीतिस्तु स्वमवदप्युपपद्यत इति न कश्चिद्दोषः ॥ २९ ॥ ननु प्रत्यक्षेण शीतोष्णादिभयं स्वमवदबाधितं दृश्यते तत्कथं भयं नास्तीति लोकदृष्ट्याप्याशंक्याह नेति स्पर्शसुखाभिज्ञस्यैवानुभूते विषये कामोजायते बुद्ध्यादिनिरोधेन रसज्ञानाभावान्न कश्चिद

भवेत्स्वं यद्यपि त्वाढ्यो न राजान च दैवतं ॥ देवत्वं प्राप्य चेन्द्रत्वं नैव तुष्येत्तथासति ॥ २५ ॥ न तृप्तिः प्रियलाभे स्तिष्ठणानाद्भिः प्रशाम्यति ॥ संप्रज्वलति साभूयः समिद्धिरिव पावकः ॥ २६ ॥ अस्येव त्वयि शोकोपि हर्षश्चापि तथा त्वयि ॥ सुखदुःखे तथा चोभेतत्र कापरिदेवना ॥ २७ ॥ परिच्छिद्यैव कामानां सर्वेषां चैव कर्मणां ॥ मूलं बुद्धीन्द्रियग्रामं शकुन्तानिव पञ्जरे ॥ २८ ॥ न द्वितीयस्य शिरसश्छेदनं विद्यते क्वचित् ॥ न च पाणेस्तृतीयस्य यन्नास्ति न ततो भयं ॥ २९ ॥ न खल्वप्यरसज्ञस्य कामः क्वचन जायते ॥ संस्पर्शाद्दर्शनाद्वापि श्रवणाद्वापि जायते ॥ ३० ॥ न त्वं स्मरसि वारुण्यालट्टाकानां च पक्षिणां ॥ ताभ्यां चाभ्यधिको भक्ष्यो न कश्चिद्विद्यते क्वचित् ॥ ३१ ॥ यानि चान्यानि भूतेषु भक्ष्यजातानि कस्यचित् ॥ येषामभुक्तपूर्वाणितेषामस्मृतिरेव ते ॥ ३२ ॥ अप्राशनमसंस्पर्शमसंदर्शनमेव च ॥ पुरुषस्यैष नियमो मन्ये श्रेयो न संशयः ॥ ३३ ॥ पाणिमंतो बलवंतो धनवंतो न संशयः ॥ मनुष्यामानुषैरेव दासत्वमुपपादिताः ॥ ३४ ॥ वधबंधपरिक्लेशैः क्लिश्यंते च पुनः पुनः ॥ ते खल्वपि रमंते च मोदंते च हसंति च ॥ ३५ ॥ अपरे बाहुबलिनः कृतविद्या मनस्विनः ॥ जुगुप्सितां च रूपणां पापवृत्तिमुपासते ॥ ३६ ॥

पि विषये कामोजायते ऽतो बुद्ध्यादिकृतं शीतोष्णाद्यपि निरोधेन नास्येवेत्यर्थः ॥ ३० ॥ अरसज्ञस्य कामो न जायत इत्यत्र दृष्टान्तमाह नेति वारुण्यामद्यस्य लट्टारव्यपक्षिमांसस्य च कर्मणिषष्ठ्यौ त्वं न स्मरसि ब्राह्मणत्वेन तव तद्रसग्रहाभावात् भक्ष्योरस्यो विषयस्ताभ्यामन्योन विद्यते तथापि त्वं तद्व्यं न स्मरसि ॥ ३१ ॥ कस्यचिद्वाजादेः येषां यानि अभुक्तपूर्वाणि ते त्वया ॥ ३२ ॥ उपसंहरति अप्राशनमिति प्राशनादिवर्जननियम एव पुरुषस्य श्रेयः ॥ ३३ ॥ दैवाधीनत्वाच्च सुखादेर्न त्वया शोकः कार्य इत्याह पाणिमंत इत्यादिना दासत्वं वधबंधादिकं हीनवृत्तिः सत्यपि सामर्थ्येन तदत्यागं चांबालादिदेहं निधत्त रमनिष्ठमपि देवबलात्कारादेव प्राणिनामपरिहार्यमिति श्लोकपंचकस्य भावः ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥